

JOSEF POSPÍŠIL – NEZIŠTNÝ ROZSÉVAČ VZDĚLÁNÍ I KULTURY – A NÁSTIN JEHO UMĚLECKÉ SBÍRKY

Josef Maliva, Olomouc

K duchovnímu obohacení regionu i k rozvoji výtvarné kultury v Uherském Hradišti přispěla sběratelská záliba několika zdejších osobností. Patřil mezi ně také učitel Jožo Pospíšil, jenž do města přišel po vypovězení Čechů ze Slovenska a okupaci naší země nacisty. Následující řádky nám mají přiblížit tuto výjimečnou kulturní osobnost a chtějí být i výzvou současné mladé učitelské generaci.

Značná sběratelská aktivita, kterou Uherské Hradiště bylo v minulém století známé, vyvěrala patrně z všeobecného zájmu o bohatství lidové kultury Slovácka, tradovaného již od pražské národopisné výstavy v roce 1895. Byla spojena se snahou o uchování lidové kultury i s pocitem identity občanů tamního regionu, spočívajícím v jejich hrdosti na dlouholeté tradice venkovského folkloru ve zdejších kraji. Rovněž mnozí milovníci umění a sběratelé, jako byl například František Kretz,¹ zaměřovali se zprvu na výtvary lidového umění a na umělecká díla s folkloristickou tematikou, zejména na malby autorů soustředěných v hodonínském Sdružení výtvarných umělců moravských, především na obrazy Joži Uprky, Cyrila Mandela a Stanislava Lolka – od roku 1913 úzce spjatého s Uherským Hradištěm. Později, zejména od konce dvacátých let 20. století, se mezi mladší uměnímilovnou generací sběratelské zájmy měnily.

„Do nové epochy vstoupilo zdejší sběratelství působností pokrokového učitele K. J. Obrátla.² Zájem etnografický ustoupil nadšení pro krásnou knihu, užitou grafiku a ruku v ruce s tím

Fotografie Josefa Pospíšila. Foto fond ONV, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, inv. č. 992.

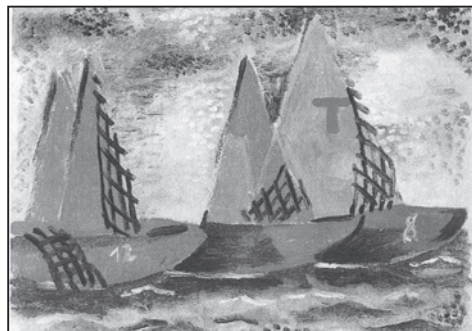
i o mladé české umění, při čemž nová generace sběratelů se již neorientovala na regionální tvorbu [...] Tito mladí sběratelé – máme zde na mysli zvláště trojici B. B. Buchlovana, básníka a významného organizátora moravského knihomilského hnutí,³ zasvěceného znalce soudobého výtvarného umění J. H. Štěrba⁴ a přítele slovenských umělců Josefa Popíšila⁵ – obraceli svůj zájem k nastupující umělecké avantgardě semknuté v SVU Mánes, Umělecké besedě a brněnské Skupině.“⁶

Zmínění sběratelé byli v úzkém přátelském i pracovním kontaktu (například v roce 1952 vydal J. Pospíšil spolu s J. H. Štěrbou publikaci „Básně“, B. B. Buchlovanovi a Štěrbovi zprostředkoval tisk exlibris od Mikuláše Galandy a všichni tři se stýkali ve spolcích knihomilů a exlibristů).⁷

Navzájem je spojovalo profesní pedagogické zaměření i zájem o muzejní a sběratelskou činnost. S Bedřichem Benešem se Pospíšil blíže seznámil nejspíše na počátku třicátých let, kdy zakládal Spolek bibliofilů na Slovensku. Patrně přátelství s těmito sbě-

Jaroslav Jareš, Exlibris Joz. Pospíšil, 1946, rodinný archiv.

Mikuláš Galanda, Plachetnica na mori, 1932–1933, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

rateli bylo jedním z důvodů, proč se, po nedobrovolném odchodu Čechů ze Slovenska, Josef Pospíšil uchýlil do Uherského Hradiště. Zde podstatně rozšířil i svoji uměleckou sbírku především o díla českých a zejména moravských autorů.

Josef Pospíšil se narodil do rolnické rodiny v malé obci nedaleko městečka Tova-

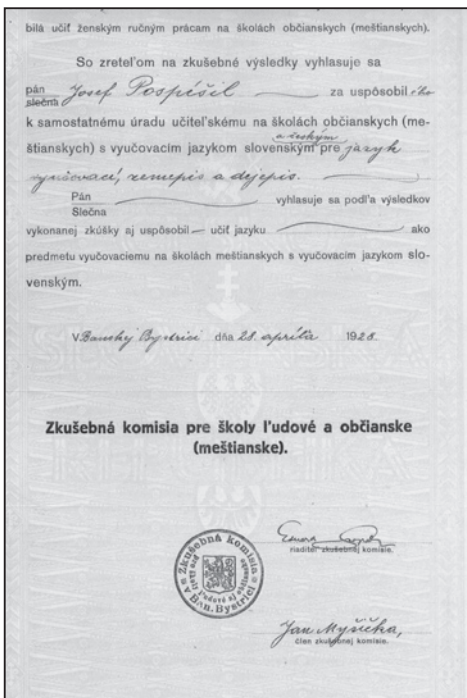
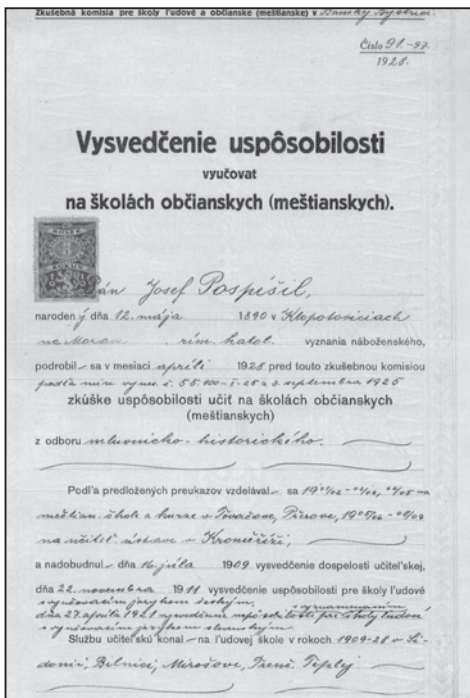

Jožo Pospíšil se svými žáky, rodinný archiv.

čova, v Klopotovicích na Prostějovsku, kde v místní malotřídce započal školní docházku. Na měšťanku musel docházet do nedalekého Tovačova. Od ukončení školy, během dalšího studia na učitelském ústavu, až do roku 1906 pobýval v Kroměříži.⁸ Plnou kvalifikaci pro výuku na českých obecných školách získal o dva roky později v době pedagogického působení v obci Svatá Sidonie, odlehlé dědině na Valašskokloboucku, ležící těsně při hranici se Slovenskem.⁹ Zde Josef Pospíšil poznal svoji budoucí ženu Marii rozenou Kolrusovou, se kterou se oženil 23. 6. 1913.¹⁰ Již tehdy navázal kontakt se svým kolegou, českým slovakofilem Karlem

Mikuláš Galanda, Dievča s krčahom (Dievča s nádobou), 1933, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

Vysvedčení o spôsobilosti Josefa Pospíšila vyučovať na meštianských školách se slovenským a českým vyučovacím jazykom v oboru mluvnicko-historickém, rodinný archiv.

Kálalem, jenž z jižních Čech, z Písku, kde učil na tamní škole, dojížděl za ním, aby spolu řešili různé společné problémy.¹¹

Rok po sňatku nastoupil mladý učitel na větší pětitřídní školu v dnešní Bylnici (Brumov-Bylnice), v městečku nedaleko hranic se Slovenskem, ležícím na trati procházející Vlárským průsmykem na Slovensko (za Rakouska-Uherska měla obec zastávku Bilnitz). Již za působení v Bylnici navázal Pospíšil přátelský kontakt rovněž s malířem Emilem Pacovským, jenž v té době tvořil v Čičmanech.¹² Pokud zmíněný Karel Kálal ovlivnil Pospíšilův vřelý vztah k Slovensku, k jeho přírodním krásám a k slovenskému lidu, pak kontakt s Pacovským vedl mladého učitele k zájmu o moderní výtvarné umění, k stykům se slovenskými malíři a k sběratelství, zejména maleb a grafických listů. V roce 1918 dokončil Pacovský pro Pospíšilovu sestru soubor exlibris s postavou slovenského horala a dva exempláře ze souboru koloroval akvarelem. O rok později vytvořil pro Pospíšilovu manželku exlibris, grafiku motivovanou opět folkloristickým námětem, tentokrát s postavou čtenářky v lidovém kroji skloněnou nad knihou.¹³ Ve stejném roce učil Josef Pospíšil několik měsíců v Mirošovce a po rozpadu rakousko-uherského soustátí se odebral na Slovensko, aby učil na státní škole v Trenčianske Teplé. Zde působil deset let.¹⁴

Již na počátku Pospíšilova pobytu na Slovensku vycházely jeho první publikace.¹⁵ Při vydání obou dílů slovenské čítanky se autor obrátil na svého přítele Emila Pacovského, který zajistil vydání publikací ve Veraikonu. Pospíšilovy první knihy se vztahovaly nejen k pedagogické a historicko-vlastivědné problematice, ale naznačovaly rovněž autorův vztah k výtvarnému umění a snad i jeho prvotní sběratelské zájmy. Některé z knih byly vybaveny i grafikami Ferdiše Duši a Josefa Kubíčka, jejichž práce později naplňovaly Pospíšilovu sbírku malířskými, grafickými i sochařskými díly.¹⁶

Kulturní činnost Josefa Pospíšila kulminovala ve druhé polovině dvacátých let. V Kruhu slovenských učitelov v Trenčianske Teplé vydal v roce 1926 samostatně publikaci o slohových pracích dětí a řadu dalších knih (ve spolupráci s F. Volfem) opatřil úvodem, nebo je upravil. *Středné Považie* bylo vydáno jako učebnice vlastivědy pro 4. až 8. ročník. Jiné publikace se týkaly politických a literárních osobností (například života československého prezidenta T. G. Masaryka, dětství Aloise Jiráka), slovenských autorů (Kukučina, Kmetě), slovenské minulosti, pohádek a pověstí od Boženy Němcové i slovenského výtvarného umění (jmenovitě života Petera Bohúňa). Samostatně, nebo ve spolupráci (s Loubalem a Sýkourou) vydával Josef Pospíšil šest ročníků slovenského periodika *Sokolík* věnovaných osvětě, zejména mládeži. Později redigoval i časopis *Ráno* a od roku 1925 spolu s F. Volfem vedl všestranné periodikum *Slovenskou otčinou*.¹⁷

Velkou část prostředků získaných literární činností věnoval jejich autor na rozšiřování své umělecké sbírky. Nešlo mu však o finanční investici, ale o zálibu v umění a zpravidla také o finanční podporu mladých moderních autorů, jako byl kupříkladu malíř Miloš Boria (se kterým se znal již od počátku dvacátých let), jejichž moderní tvorba nenacházela v té době ohlas, pochopení ani odbytu v slovenském ani v českém prostředí.

Umělecká sbírka mladého učitele se rozrůstala později hlavně za jeho působení v Bratislavě. V hlavním slovenském městě našel, bezmála již osmatřicetiletý pedagog (po krátkém působení na škole v Trenčíně), učitelské uplatnění na dívčí měšťanské škole v Edlově ulici. V této době získal i aprobaci pro výuku vyučovacího jazyka, zeměpisu a dějepisu.¹⁸ V Bratislavě si mladý učitel vybudoval později vlastní dům pro svoji rodinu, která se již v roce 1916 rozrostla o dceru Dušanu a o pět let později o syna Jiřího.¹⁹ Po roce 1932 navázal Josef Pospíšil v Bratislavě přátelské kontakty se svým kolegou z Komenského školy Fraňo Králem, básníkem, jehož dílo *Balt* vyšlo v prvním svazku edice *Zahrada* (mezi její zakladatele patřil i Pospíšil)²⁰ i s celou řadou dalších českých i slovenských kulturních osobností, mezi něž patřil i básník Petr Bezruč. Nejvýznamnější bylo však Pospíšilovo přátelství s malířem Mikulášem Galandou, jenž na počátku třicátých let nalezl v Bratislavě finanční zabezpečení v pedagogické činnosti.²¹ Jeho prostřednictvím se Jožo Pospíšil seznámil i s avantgardním slovenským malířem Ludovítem Fullou. Od obou získal později řadu výtvarných děl, která byla po letech zveřejněna na výstavách, naposledy v Slovenské národní galerii v roce 1963 a 1965.²² Slovenská národní galerie se na sběratele obrátila již v roce 1958 při organizaci výstavy Slovensko v dielach českého výtvarného umenia.²³

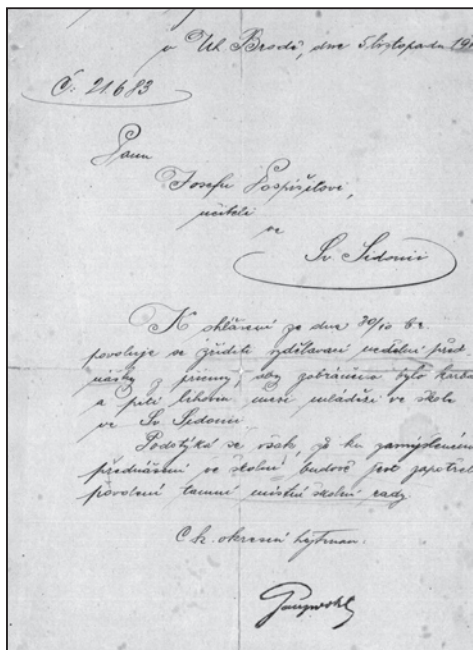
Také v Bratislavě byl Josef Pospíšil úcasten na řadě kulturních aktivit. Vedle rozsáhlé publikační činnosti, rozvíjené ve spolupráci s F. Volfem či samostatně, se věnoval rovněž organizační práci, která v roce 1930 vedla k založení Spolku bibliofilů na Slovensku.²⁴ Členem Spolku českých bibliofilů byl Pospíšil již dříve. Pro spolek s F. Volfem v roce 1930 připravil a doslovem opatřil Hurbanovy *Básně a písně Československé*.²⁵ O dva roky později pro Spolek bibliofilů na Slovensku samostatně připravil do tisku a vlastním

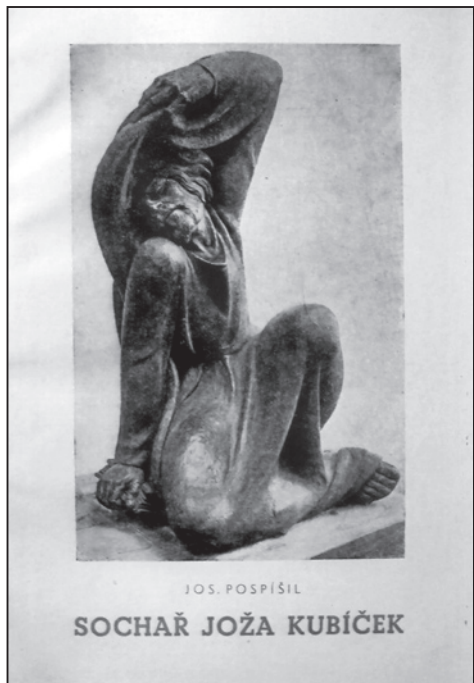
Mikuláš Galanda, Svatá rodina, 1926, dřevoryt, foto J. Maliva, privátní sbírka.

doslovem opatřil slovenskou publikaci *Zo života*.²⁶ K VII. sjezdu Skupiny moravských knihomilů konaném v roce 1935 v Břeclavi připravil Josef Pospíšil tisk *Štyri balady*, který byl vydán v úpravě výtvarníka Rudy Kubíčka a opatřený čtyřmi litografiemi výrazného brněnského malíře a grafika Františka Kalába.²⁷ Jako horlivý bibliofil měl Pospíšil podíl i na vydání bibliofilie, která v nákladu 220 kusů vyšla jako soukromý tisk pro sjezd bibliofilů konaný v roce 1937 ve Valašském Meziříčí.²⁸

Právě Mikuláši Galandovi, kterého Pospíšil považoval právem za nejvýznamnějšího představitele slovenského moderního malířství, věnoval Pospíšil nejvíce pozornosti. S umělcem se blíže seznámil jako s kolegou již na škole v Bratislavě poté, co ve sborově spatřil jeho kresby. V Bratislavě pak zařizoval tisk řady jeho prací. V roce 1930 vlastním nákladem vydal Galandův soubor dvanácti exlibris, vydal i cyklus *Básne v kresbách* a staral se rovněž o vydání dalšího cyklu osmi kreseb nazvaný *Žena v košeli* (*Žena s košelou*).²⁹ V roce 1934 zprostředkoval

Schválení c. k. hejtmanem v Uherském Brodě konání nedělních přednášek Josefa Pospíšila ve Svaté Sidonii, rodinný archiv.

Titulní strana publikace J. Pospíšila o sochaři Josefu Kubíčkově, foto J. Maliva, rodinný archiv.

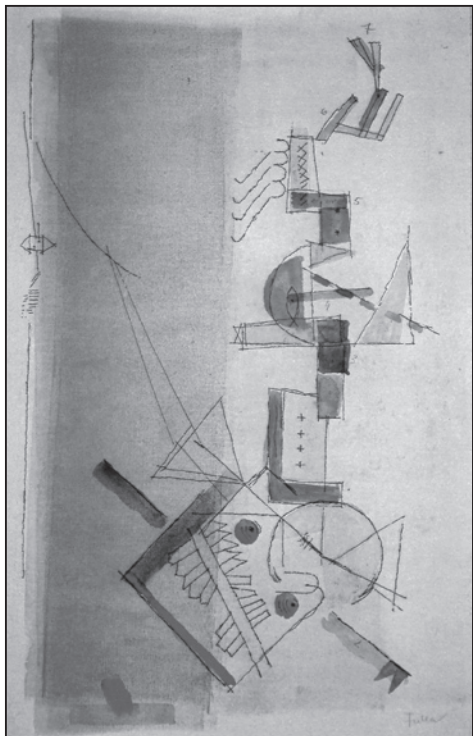

Ludovít Fulla, Jánošíkov poslední tanec, 1927, ručně kolorovaný dřevorez, výtisk 1/3, foto J. Maliva, privátní sbírka.

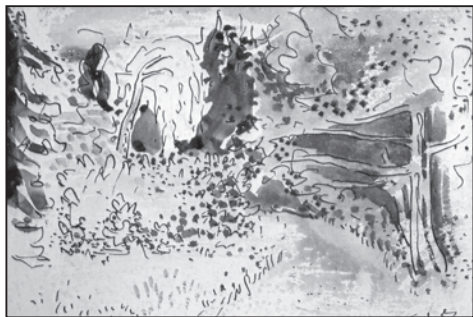
Galandovi vydání jeho první monografie. Později sám napsal Galandovu další monografii.³⁰ Spolu s K. Pavelkou připravil Josef Pospíšil v roce 1936 i vydání Máchova Máje ilustrovaného Galandovými mědiryty.³¹ Báseň pak opětovně vydal soukromým nákladem.³² Pčinil se rovněž o realizaci první Galandovy výstavy na Moravě, která se konala v roce 1937 v Prostějově. Bezpochyby měl zásluhu i na tom, že slovenský umělec vytvořil exlibris řadě známých bibliofilů, například pro B. B. Buchlovana, J. H. Štěrbu, prostějovského učitele a bibliofila Zdeňka Čižmáře i mnoho dalších, kterých se v Pospíšilově sbírce donedávna uchovalo čtrnáct spolu se sedmnácti Galandovými novoročenkami. Literatura uvádí, že první exlibris Josefa Pospíšila vytvořil rovněž Mikuláš Galanda. Tomuto přednímu slovenskému umělci věnoval Pospíšil i podnětnou stať *Mikuláš Galanda v službách krásnej knihy a exlibris*, otištěnou na stránkách periodika *Bibliofil*.³³ Ve stejných listech psal rovněž o tvorbě exlibris na Slovensku i o jiných výtvarných problémech.³⁴ Po letech se k tomuto tématu vrátil v publikaci, kterou napsal spolu s Borisem Bálentem.³⁵

Sbírka Josefa Pospíšila se za jeho pobytu v Bratislavě nenaplňovala pouze obrazy a sochami, ale rovněž knihami, bibliofilskými tisky a soubory knižních značek. Jeho zájem o krásnou knihu byl mimořádný. Bylo již uvedeno, že pro členy VII. Sjezdu Skupiny moravských knihomilů připravil výběr z poezie Janko Kráľa a zájem o krásnou knihu podporoval i na Slovensku. Uměnímilovný učitel, milovník Slovenska a jeho lidu, sběratel a publicista se při tom nadále věnoval své pedagogické profesi a vzdělávání slovenské mládeže,³⁶ šíření národního vědomí a česko-slovenské vzájemnosti,³⁷ i dobré literatury, zejména literatury pro mládež.³⁸ Jeho pozornosti neušel ani slovenský předčasně zesnulý malíř lidových žánrů a portrétista Štefan Straka (1898–1932), kterého znal již v době, kdy učil v Trenčianske Tepelě, a s nímž se sblížil za pobytu v Bratislavě. I jemu věnoval menší monografii.³⁹

Situace Josefa Pospíšila, podobně jako velké části českých vzdělanců, umělců a politiků na Slovensku, se po 6. říjnu 1938, poté co se zde moci uchopili luďáci, náhle změnila. Již po vyhlášení autonomie Slovenska je zasáhla propaganda Hlinkovy slovenské ľudové strany a 12. prosince 1938 došlo k dohodě české a slovenské vlády o vystěhování devíti tisíc českých zaměstnanců pracujících na Slovensku. Dohoda se mezi jiným týkala i zaměstnanců ve školství, mezi něž patřil i Josef Pospíšil. V roce 1939 musel bez náhrady zanechat svůj dům v Bratislavě a s ním i část uměleckých předmětů, jmenovitě imobilních soch umístěných na zahradě

Ludovít Fulla, *Drak*, 1929–1930, kresba tuší s akvarelem, foto J. Maliva, privátní sbírka.

Mikuláš Galanda, *Cestička v parku*, 1935, kresba tuší s akvarelem, foto J. Maliva, privátní sbírka.

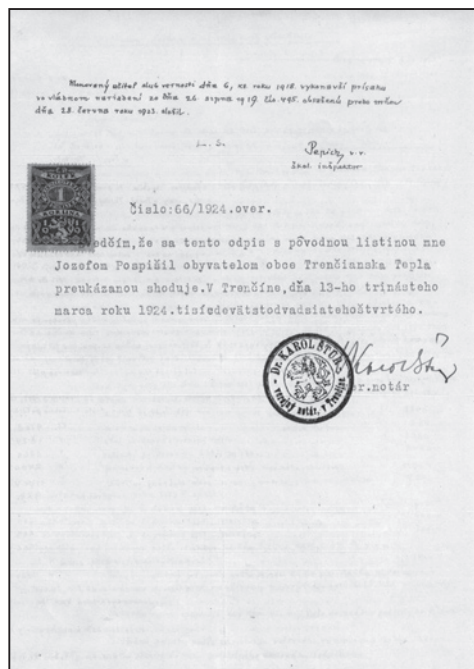
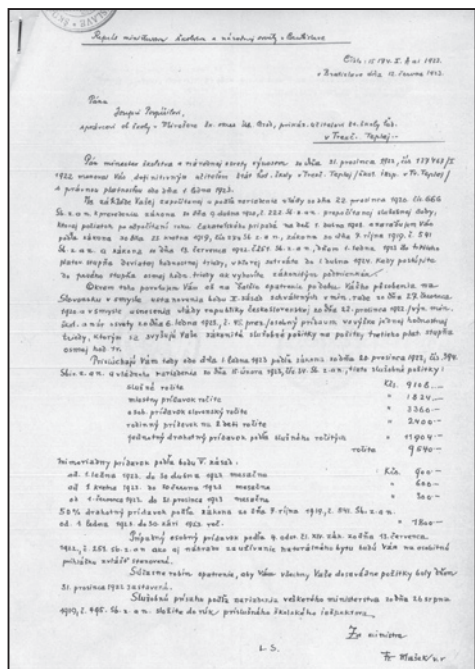
Emil Pacovský, Dievča z Dačolomu, 1904, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

ské činnosti [...] Svá poslední léta, když byl už v důchodu, věnoval kulturnímu životu v Uher-ském Hradišti, kde byl jedním z iniciátorů výstav a jiných dalších kulturních akcí spolu s Bed-řichem Benešem Buchlovanem a J. H. Štěrbou tvořil trojici známou svojí agilní prací.“⁴¹

a na vstupní části oplocení domu. Dosavadní zásluhy Josefa Pospíšila na výchově sloven-ské mládeže a jeho osvětová i kulturní čin-nost na Slovensku byly zapomenuty. Situaci rodiny za celkové fašizace slovenského státu nemohla ovlivnit ani politicky angažovaná rodina někdejšího Pospíšilova kolegy, jeho dlouholetého přítele, demokraticky orien-tovaného Ferdinanda Píseckého, někdejšího pobočníka generála M. R. Štefánika a poz-dějšího přednosty referátu Ministerstva školství a národní osvěty v Bratislavě.⁴⁰

Demokratická éra skončila a nadlouho byly ukončeny i kulturní aktivity v obou stá-tech, které nebyly plně obnoveny ani po roce 1948 po nástupu nové totality, kdy se země ocitla v područí Sovětského svazu.

Za pomoci svých přátel, Štěrbu, Buch-lovana a jiných našel Josef Pospíšil se svojí rodinou nový domov v Uherském Hradišti, kde započala nová éra jeho pedagogické, z části i publikační, osvětové a sběratelské činnosti. „Ani zde neustával ve své vydavatel-

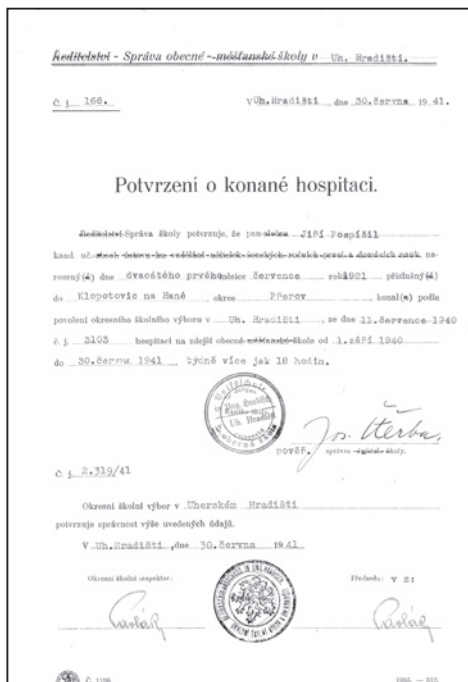
Jmenování J. Pospíšila definitivním učitelem a určení jeho platu Ministerstvem školství a národní osvěty v Bratislavě, rodinný archiv.

Z počátku Pospíšil získal zaměstnání na škole ve Starém Městě u Uherského Hradiště, později se stal ředitelem školy v Uherském Hradišti. I při své pedagogické činnosti se věnoval ve volném čase obecně prospěšné práci, zejména v zájmu Slováckého muzea, ve kterém od roku 1939 až do své smrti pečoval o historické sbírky jako dobrovolný kustod. Krátce po osvobození v roce 1947 založil periodikum Vlastivědný sborník okresu Uhersko Hradištského, do něhož také přispíval články o památkách (např. v roce 1947 statí na s. 15–44: *Výtvarné umění v našem okrese*) a o lidovém umění (např. v roce 1949 statě na s. 27–35: *Habání v Nové vsi Ostrožské a Konfrontace dvou generací výrobců keramiky v Tupesích*). Ve sbornících nalezneme i reprodukce obrazů uherskohradištských umělců, například Karla Žádníka, Stanislava Lolka, Arnošta Hrabala, Rudy Kubička, exhibisty a tvůrce novoročenek Josefa Hodka, loštického rodáka Jana Smitala, Vladislava Vaculky i dalších, z nichž některé pocházely z jeho sbírky. Přijal i funkci pokladníka připravovaného Slováckého studijního ústavu, pokladníka sekce pro komorní hudbu a tajemníka Slováckého muzea.

Emeritní ředitel Josef Pospíšil zemřel v Uherském Hradišti po krátké nemoci 2. června 1953. Byl pohřben na tamním mařatickém hřbitově. Po letech na něj a na jeho uherskohradištský domov vzpomínal bibliofil MUDr. Ladislav Libor Loubal: „...sběratelem, kterého jsem rád navštěvoval, byl Josef Pospíšil. Bydlel ve vilce, kde už ve vstupní hale stál dřevěný dřívčí akt v životní velikosti od brněnského sochaře Joži Kubička. Jeho díla zdobila i obytné místnosti. Josef Pospíšil přišel na začátku okupace ze Slovenska, kde mu říkali „český kulturní vyslanec“. Udělal pro slovenské výtvarné umění mnoho [...] Měl v bytě plno Galandových obrazů a kreseb i ostatních Slováků: Fully, Benky, Majerníka. Galanda však byl podle něho „největší slovenský malíř, kreslíř a grafik.“ Pospíšil byl pomenší postavy, zavalitý, s bělostnou hřívou vlasů a výraznými kotletami, až s náznakem licousů. Žil v klidném manželství s drobnou a tichou černovlasou paní, a když znenadání zemřel, nechtěla bez „Jožinka“ žít. Stále mluvila o tom,

Emil Pacovský, Exlibris Dušky Pospíšilové, 1918, ručně kolorovaný dřevoryt, foto J. Maliva, privátní sbírka.

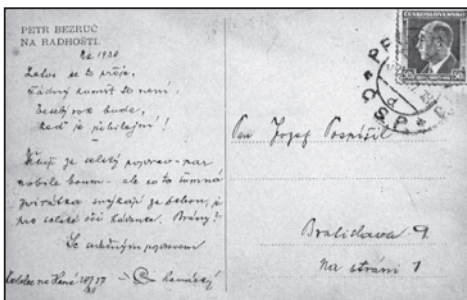

Potvrzení o hospitaci Josefa Pospíšila na obecné škole v Uherském Hradišti ve školním roku 1940–1941, rodinný archiv.

že odejde dobrovolně sama, musel jsem ji to opakovaně vymlouvat a doufal jsem, že ten, kdo o tom stále mluví, své hrozby neuskuteční. Bohužel jsem se mýlil. Jednoho dne mi přinesla „na památku“ malý Galandův akvarel a druhý den jsem se dověděl, že paní Pospíšilová nežije...⁴²

Zmíněná sbírka prací Mikuláše Galandy obsahovala mezi jinými olej z roku 1928 *Portrét M. Galandu*, dva obrazy nazvané *Matka*, (oleje z roku 1932 a 1934) a olej z roku 1933 *Dievča s nádobou* (zvaný též *Dievča s krčahom*). Tato díla, spolu s akvarelem *Kvety* z roku 1935, uváděla umělcova monografie z roku 1934.⁴³ Na stěnách Pospíšilova bytu visel rovněž Galandův obraz *Plachetnice na mori* adjustovaný v širokém plochém dřevěném rámu.⁴⁴ Ve sbírce nechyběly ani veškeré novoročenky a exlibris slovenského malíře včetně snad poslední ručně kolorované novoročenky s motivem ruky, ze které symbolicky odlétá motýl, rudě zbarvená babočka kopřivová. Donedávna se z tohoto souboru zachovaly vzorně adjustované pohlednice s akvarelovými kresbami (např. *Pastier s kravami*, *Cestička v parku*, *Krajina s červeným slnkom*),⁴⁵ mnohé litografie, listy vytvořené škrabanou technikou, dřevorezy, kresby a studie z náčrtníků. Mezi těmito pracemi překvapí soubor několika dosud neznámých tušových kreseb s motivem z okolí Uherského Hradiště, které se zřejmě měly stát ilustračním doprovodem k příběhu o malém chlapci, snad podobném, jaký nacházíme v knize o Malém Bobši. Tohoto chlapce nalezneme zachyceného i na jedné akvarelem kolorované kresbě *Chlapec a prodavač (U jarmarečného stánku)*, která přešla do majetku Liptovské galérie Petra Michala Bohúňa.⁴⁶

Druhým favoritem Josefa Pospíšila byl Ludovít Fulla. Soupis díla tohoto předního slovenského umělce by mohla v budoucnu obohatit autorem signovaná přípravná práce k nerealizovanému akvarelu, tušová malba s akvarelem *Gazda zo Ždiaru*, nebo citlivá kresba provedená tuší a akvarelem *Drak*, jež se měla stát patrně podkladem pro barevnou litografii, dvě dosud neznámá díla, která byla původně součástí Pospíšilovy sbírky.⁴⁷

Pozdrav J. Pospíšilovi od Petra Bezruč z 28. prosince 1937, rodinný archiv.

Bedřich Hoffstädter, Trenčinský hrad, druhá polovina třicátých let 20. století, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

Vladislav Vaculka, Dívka v kroji, 1937, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

Vladislav Vaculka, Ejhle člověk, kresba tuší štět-
cem, foto J. Maliva, privátní sbírka.

Vladislav Vaculka, Ulička v Uherském Hradišti,
asi 1937, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

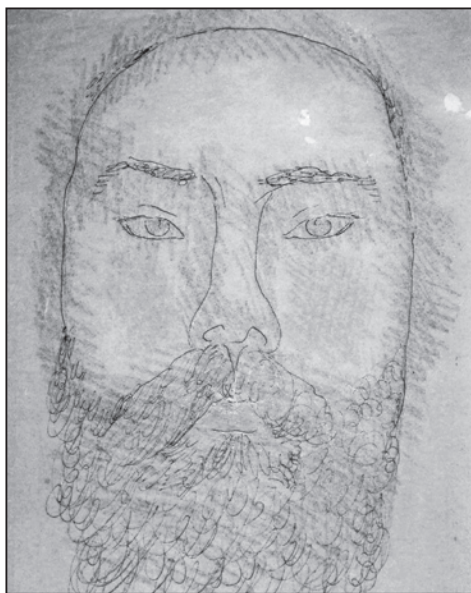
Jan Trampota, Ležící pes, nedatováno, olej, rodin-
ný archiv, privátní sbírka.

Ida Vaculková, Zátiší s bramboříkem, nedatová-
no, olej, rodinný archiv, privátní sbírka.

Josef Kubíček, Frontispis publikace Čičmanská
pohádka, 1930, kolorovaný dřevoryt, foto J. Ma-
liva, privátní sbírka.

Jan Zrzavý, Autoportrét malíře, nedatováno, kres-
ba tuší perem a tužkou s pastelovými črtami na
rubové straně průsvitného papíru, foto J. Maliva,
privátní sbírka.

Slovenských autorů bylo ve sbírce zastoupeno daleko víc. Kromě zmíněného Martina Benky a Cypriana Majerníka to byl například Bedřich Hoffstädter, jenž sbírku obohatil o pohled na hrad v jeho rodném městě, nebo méně známá východoslovenská malířka, vídeňská rodačka Frieda Solvandyová.⁴⁸

Dlouholetý přátelský vztah Jožo Pospíšila se známým slovakofilem, zakladatelem Grupy uherskoslovenských maliarov, členem SURSUM, spoluvydavatelem revue *Meditace* a edice *Veraikon*, s malířem Emanuele Pacovským dokládá nejen ve sbírce dochovaný obraz poprsí slovenského děvčete v kroji, ale rovněž již zmíněná ručně kolorovaná exlibris Maruše Pospíšilové a Dušky Pospíšilové.⁴⁹

Pro region, který se později Josefu Pospíšilovi stal trvalým domovem, jsou významné práce uherskohradištských autorů, manželů Vaculkových. Patří k nim polopostava *Dívka v kroji* zachycující podobu autorovy sestry, obraz vytvořený v době, kdy Vladislav Vaculka studoval teprve třetím rokem u J. Kulce na Ukrajinské akademii výtvarného umění v Praze, několik tušových kreseb z let okupace, kdy umělec čerpal z odkazu surrealismu, malba z konce čtyřicátých let zachycující zákoutí města a obraz obce z okolí města.⁵⁰ Rovněž Ida Vaculková byla ve sbírce zastoupena obrazy, pracemi, které předcházely její pozdější známou keramickou tvorbu.⁵¹

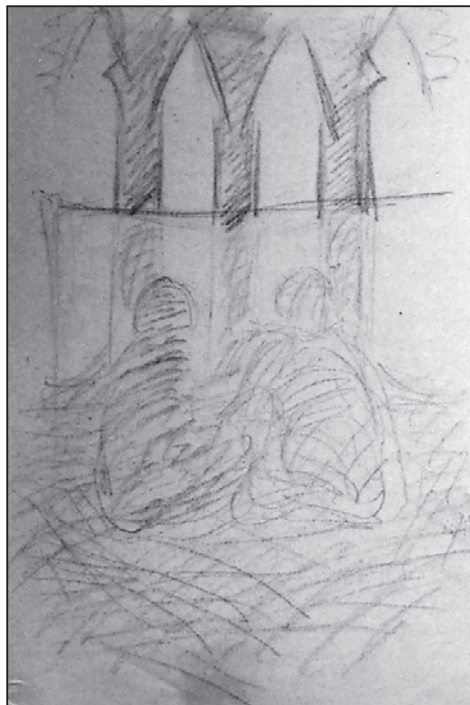
Regionální vazbu mají též dvě ze stěžejních děl kolekce získané sběratelem prostřednictvím svého kolegy a přítele Josefa Štěrby. Jsou to dosud nezveřejněné obrazy Antonína Procházky *Dívka s košem ovoce* a *Poutník s holí*.⁵² První obraz se důstojně přiřazuje ke klasickým dílům brněnského autora, ve kterých zcela osobitě zhodnotil své dřívější kubistické a orfistické zkušenosti. I na něm autor podtrhl materiálovou přítomnost významově angažovaného motivu výrazovými prostředky vyvolávajícími haptické vjemy, i na něm dbal o klasickou rovnováhu tvarů a o soulad barev spočívající na harmonii delikátní tonality nafialověle modravého šatu dívky s narůžovělým odstínem textilie spadající z temena dívčiny hlavy i s okrovým zbarvením košíku.

Druhá malba je časným příkladem Procházkova příklonu k neoklasicismu a k programu primitivismu, stylu, jenž ovládá celek i jednotlivé motivy. V duchu proklamované výtvarné strohosti a prostoty je na něm používáno archetypálních prvků, vlnovky, pravidelně rytmizovaných skvrn a čar. I samotný námět poutníka klade před diváka prazákladní otázky o lidském bytí a směřování žití.

Stejným prostřednictvím se do sbírky dostaly i obrazy Jana Trampoty. Jde především o malbu *Uherské Hradiště*, vytvořenou patrně v závěru umělceho života a zachycující malebnou partii města v jemné, pro autora příznačné tonalitě pastelově měkkých barev. Patrně staršího data je Trampotův větší olej ležícího psa i několik kreseb, z nichž nejstarší je pastel *Žena sedící v křesle* datovaný k roku 1918.⁵³

Jako rodák z Uherského Hradiště měl k městu bezprostřední vztah Miloš Boria. Josef Pospíšil s tímto – ve své době neuznávaným – malířem přišel do styku již v roce 1923, kdy umělec maloval v oblasti Pooraví. O jejich vzájemném vztahu svědčí korespondenční lístek ze 4. října 1923 s Boriovým akvarelem oravského hradu, na jehož rubové straně čteme: „*Milý pane učiteli, peníze jsem již obdržel. Děkuji. Pracuji doma, začíná pršet. Přál bych si tu dlouho ještě pobýt. Začíná listí červenat a žloutnout. Báječné. Pozdrav milostivé paní, Dušce a Jurkovi. Poroučím se všem Boria.*“ Ze stejného prostředí je i další akvarel se zákrutem řeky v popředí a kostelíkem v zadním prostorovém plánu a patrně též olej *Krajina s kostelíkem*, obraz, podobně jako ostatní práce té doby příznačný pro časně tvůrčí období, kdy umělec podléhal vlně magického realismu.⁵⁴

V popisované sbírce nechyběla ani připomínka klasiků českého moderního malířství jako například kolorovaná grafika Václava Špály nebo album deseti grafických listů Josefa Čapka vydané nákladem Grafické edice *Veraikon* v roce 1918. Nejcennější akvizicí byl patrně obraz Jana Zrzavého označovaný jako *Žlutý Kristus*, jenž později přešel do majetku Dušany Písecké,

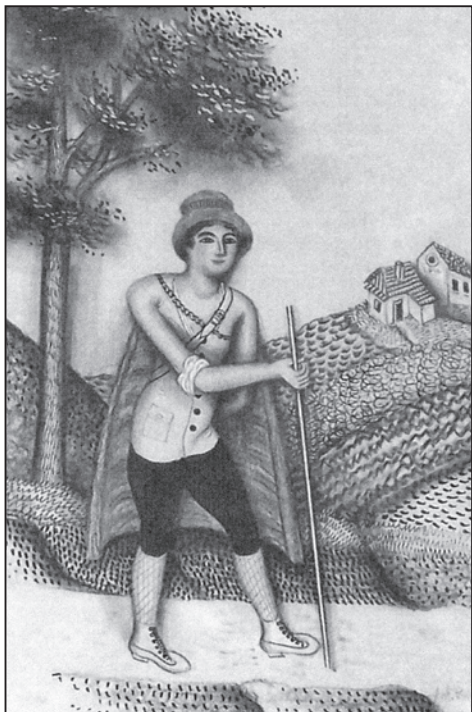
Jan Zrzavý, kresby tužkou z náčrtníků, nedatováno, foto J. Maliva, privátní sbírka.

kteřý byl dle svědectví členů rodiny zcizen, podobně jako zmíněný obraz *Plachetnice na mori* od M. Galandy.⁵⁵ Raritou byl *Autoportrét malíře* provedený jako kresba tuší perem s rubovými črtami pastelem na průsvitném papíru.⁵⁶ Tímto experimentem chtěl autor patrně zrušit u diváka pocit smyslové přítomnosti modelu a navodit duchovní atmosféru díla.

Hlavním okruhem sběratelského zájmu uměnímilovného tvůrce celé kolekce bylo moderní umění. Do sbírky pronikla však i díla starších autorů, jako byla kresba Maxe Švabinského, jenž do Uherského Hradiště občas zajížděl navštívit svého o šest let mladšího přítele Viktora Viklického (sen.), a svým štětcem zaznamenal pro něj i podobu města. V Pospíšilově sbírce se patrně v této souvislosti objevil *Portrét Františka Drtiny* (kresba tuší perem /?/), známého filozofa, pedagoga a hlavního redaktora periodika *Pedagogické rozhledy*. Dílo bylo vytvořeno ještě před první světovou válkou.⁵⁷ Jinými méně významnými přírůstky kolekce byly například kresby a menší obraz Stanislava Lolka, jemuž se Uherské Hradiště stalo domovem.

Nejrozsáhlejší část kolekce tvořila díla dvou blízkých přátel Pospíšilovy rodiny, sochaře a grafika Josefa Kubíčka a malíře i grafika Ferdiše Duší. Oba autory sblížovalo tvůrčí zaujetí náměty ze života prostých, fyzicky pracujících lidí, pobyt na Slovensku a jejich sociální citění, které od počátku učitelské kariéry naplňovalo i život Josefa Pospíšila. S Josefem Kubíčkem byl Pospíšil v přátelském i pracovním kontaktu již před rokem 1921, kdy textem doprovodil jeho zmíněný soubor šesti originálních dřevorezů nazvaný *Žatva v Čičmanech* i kolekci dvanácti dřevorezů vydaných pod názvem *Vršatecké Podhradie*. Také o rok později, jak bylo již uvedeno, napsal Pospíšil Kubíčkovu úvod k souboru jeho dřevorezů nazvanému *Drotárský kraj*, který stejně jako předešlé kolekce vyšel v Novém Jičíně tiskem Scota-Viatori. V té době se Pospíšil znal i s Ferdišem Dušou, se kterým pořádal zmíněnou publikaci A. Pražáka *Hurbanovia vo väzeniach*, vydanou Kruhem přátel Slovenska v roce 1923.

Součástí této ojedinělé umělecké sbírky bylo i množství drobné grafiky, zejména exlibris

Antonín Procházka, Poutník s holí, 1926, kresba tuší, bělobou a pastelem, rodinný archiv, privátní sbírka.

Max Švabinský, prof. František Drtina, první desetiletí 20. století, foto J. Maliva, privátní sbírka.

a bibliofilii, nejednou vydávaných k sjezdům Moravských knihomilů a exlibristů. Tomuto sběratelskému okruhu museli bychom však věnovat samostatnou studii. V souvislosti s dříve zmíněnými aktivitami připomeňme pouze brožurku Miloslava Novotného a Jaroslava Zatloukala *Mikuláš Galanda*, vydanou k 9. schůzce Moravských knihomilů ve Valašském Meziříčí o letnicích roku 1937, jako soukromý tisk účastníků schůzky ze Slovenska a kruhem přátel z Moravy a Čech, v počtu 220 výtisků.⁵⁸ Výtisk č. 173 v Pospíšilově sbírce je opatřen podpisy Novotného a Galandy a reprodukcemi, z nichž tři jsou malířem ručně kolorované.

Značným překvapením v této sbírce jsou dvě kresby, které prokazují, že sběratelský zájem Josefa Pospíšila nepoklesl ani ve druhé polovině let čtyřicátých, v posledních letech jeho života a rovněž naznačuje jeho pochopení současného výtvarného dění na celosvětové umělecké scéně. Jde o kresbu Pedro Florése *Harlekýn a Kolombína* a náčrt hlavy od (Adsuara) Viola Manuela, španělských umělců, kteří na pozvání olomouckých manželů Šolcových navštívili koncem čtyřicátých let naši republiku, aby zde vystavovali jako španělští malíři pařížské školy.⁵⁹

Práce těchto autorů mohl uherskohradištský sběratel spatřit v roce 1946 v pražském Mánesu na výstavě Umění republikánského Španělska, kde Florés vystavoval i obrazy s motivem Harlekýna a Manuel měl mezi jinými rovněž obrazy s portrétními motivy.

Josef Pospíšil náležel k české meziválečné generaci, která se do značné míry názorově ztotožňovala s masarykovským humanismem, s ideály svobody, národní svébytnosti, demokracie, pravdy, dělnosti a všelidské vzájemnosti. Jeho dominantním zájmem bylo vzdělávání a výchova mládeže i stále sebevzdělávání a pozvednutí hmotné i duchovní úrovně českého a zejména slovenského lidu. Josef Pospíšil věřil, že vzdělání a osvěta je hlavní cestou k mravnímu i kulturnímu pokroku a stejně doufal, že i moderní české a slovenské umění, většinou soudobého obyvatelstva zavrhané, přispěje k tomuto pokroku a v příštích letech sehráje progresivní roli i v celoevropské kultuře.

Josef Kubíček, Podobizna ženy, dřevo, výška 38 cm, foto J. Maliva, privátní sbírka.

Pedro Florés, Harlekýn a Kolombína, asi 1946, kresba tužkou, foto J. Maliva, privátní sbírka.

Jeho entuziasmus zprvu nesměřoval k sběratelství; nákup výtvarných prací vnímal jako hmotnou podporu širší veřejnosti opomíjených autorů, kteří působili v regionech západního Slovenska. Jejich tvorba mu byla blízká prostotou a výrazovou upřímností i myšlenkovým souzněním s tradicemi lidového výtvarného projevu. Ač neprošel odborným výtvarným školením, hodnotu výtvarného díla spolehlivě rozpoznal. Vedla jej k tomu vrozená senzibilita a neklamná intuice. Moderní výtvarná díla stala se záhy předmětem jeho obdivu, radosti a vnitřního uspokojení. Svoji sbírku nebudoval systematicky; vyrůstala z přátelských kontaktů s autory i na základě náhodných příležitostí. Nelze ji proto srovnávat s rozsáhlými a známými pražskými soubory, jaké obsahovala například Kramářova sbírka, nebo proslulá výtvarná kolekce, kterou soustředil Jindřich Waldes. Mohla však směle soupeřit s poněkud monotematickým souborem obrazů a kreseb uherskohradištského sběratele Josefa Štěrbý.

Jak bylo zmíněno, specifikem sbírky Josefa Pospíšila se stala kolekce obrazů, kreseb a grafik autorů slovenských a výtvarníků, kteří působili na západním Slovensku, spolu s řadou knih a bibliofilii s výtvarným doprovodem a souborem drobné grafiky, novoročenek a exlibris. Pospíšilovo zaujetí moderním uměním lze chápat i jako ekvivalent jeho pedagogické činnosti směřující k výchově a vzdělání mládeže žijící v dobách Pospíšilova mládí v oblasti drobných moravských a slovenských příhraničních obcí v hlubokém sociálním i duchovním strádání. Pospíšilova kulturní aktivita se stala cennou devízou nejen pro duchovní niveau jeho působiště, ale zasela též plodné zrno i na dalších místech na Moravě.⁶⁰

Pokud by zvrácená kulturně politická situace v našem státě posledních let života Josefa Pospíšila nevedla k prudké devalvaci dosavadních uměleckých a mnoha kulturních hodnot i k podezřívavosti k držitelům jakýchkoli hodnot, patrně by nebyla tato sbírka rozptýlena a stala by se cenným přírůstkem Slováckého muzea v Uherském Hradišti či jiné veřejně přístupné umělecké sbírky.⁶¹

Poznámky:

- 1 František Kretz (1859 Blansko – 1929 Uherské Hradiště) po absolvování učitelského ústavu v Brně působil jako učitel. Zabýval se sběratelstvím dokladů hmotné kultury zejména lidu slováckého venkova, (keramika, textil, kraslice atd.), národopisem, dokumentární a novinářskou činností i hudební produkcí (varhany, klavír). Byl prvním ředitelem Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Blíže H a b a r t o v á, R. a k o l.: *František Kretz (1859–1929): sběratel, národopisec, novinář*. Uherské Hradiště 2009.
- 2 Karel Jaroslav Obrátil (2. 11. 1866 Hukvaldy – 5. 4. 1945 Praha, vězeňská nemocnice na Pankráci). Výrazná osobnost české literární folkloristiky. Učitel, autor či spoluautor řady čítanek a publikací o regionálních památkách (Průvodce po Buchlově z roku 1905, Královské město Uherské Hradiště z roku 1914, Soupis uměleckého majetku v Uherském Hradišti, díl 1. majetek soukromý z roku 1922). Jeho Kryptadia pojednávají o erotickém životě lidu v lidové slovesnosti.
- 3 Bedřich Beneš Buchlovan (1885 Tučapy – 1953 Uherské Hradiště) byl vzdělaný a společensky aktivní učitel, překladatel, spisovatel, odborný pracovník, sběratel exlibris a drobné grafiky, milovník umění a krásné knihy (v letech 1930–1941 redigoval periodikum Bibliofil), později působil i jako knihovník a dobrovolný pracovník muzea v Uherském Hradišti. Pocházel z učitelské rodiny. Působil v Buchlovicích (odtud jeho umělecké jméno Buchlovan), od roku 1918 v Uherském Hradišti. Blíže P o r t l, P.: *Bedřich Beneš Buchlovan, známý neznámý*. Uherské Hradiště 2005; naposledy: P o r t l, P.: Bedřich Beneš Buchlovan. *ZVUK Zlínského kraje: časopis pro kulturu a společenské dění*, 2005, podzim, s. 27 a další.
- 4 Josef H. Štěrba (1888–1971), byl povoláním učitel, v letech 1951–1955 byl ředitelem Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Věnoval se práci v řadě kulturních organizací města, ve Skupině moravských knihomilů atd. Přátelil se s řadou výrazných výtvarných osobností, s Antonínem Procházkou a jeho ženou Linkou, s Janem Trampotou, Ferdišem Dušou a dalšími. V katalogu výstavy Antonína Procházky realizované v Uherském Hradišti v roce 1964 bylo uvedeno 54 umělcových obrazů a kreseb, které pocházely většinou ze Štěrbova majetku.
- 5 Josef Pospíšil (12. 5. 1890 Klopotovice, bývalý okres Prostějov – 2. 6. 1953 Uherské Hradiště). Jeho otcem byl Silvestr Pospíšil, matkou Filomena, roz. Jindráková. V Bratislavě bydlel v ulici Na Strání 1, v Uherském Hradišti v ulici Hradební 201. V literatuře byl uveden naposledy Magdalenou Rychlíkovou, emeritní historičkou Národního muzea v Praze: R y c h l í k o v á, M.: Pocta Josefu Pospíšilovi a česko-slovenské vztahy. *ZVUK Zlínského kraje: časopis pro kulturu a společenské dění*, 2009, jaro-léto, s. 18 a další.
- 6 J ů z a, V.: *Antonín Procházka, obrazy a kresby z let 1904–1944* (katalog výstavy). Uherské Hradiště 1964.
- 7 Výsledkem vzájemných přátelských kontaktů byl mj. i tisk 220 číslovaných výtisků bibliofilie věnované Mikuláši Galandovi pro 9. schůzi moravských bibliofilů v roce 1937 ve Valašském Meziříčí a o dva roky dříve tisk novoročenky od M. Galandy pro prostějovský kroužek knihomilů. Jmenování sběratelů se sešli i na přípravě publikace: K o l l á r, J.: *Zpěvanky* (vybrali, k tisku připravili a poznámkami opatřili B. Beneš Buchlovan, J. Pospíšil a H. Štěrba), Praha 1952.
- 8 Podle dochovaného opisu vysvědčení dospělosti z 21. 7. 1909 podepsaného ředitelem c. kr. ústavu ku vzdělávání učitelů Janem Přecechtělem a zem. škol. inspektorem Edvardem Ouředníčkem byl maturantův prospěch ohodnocen jako chvalitebný ze zeměpisu, nauce o polním hospodářství, kreslení od ruky, uspokojivý v náboženství, pedagogice, metodice a praktických výstupech, českém jazyku, dějepisu, přírodopisu, přírodopytu, matematice a tělocviku, v chování a nepovinných ručních pracích, dostatečný v němčině, krasopisu, zpěvu, hře na housle a hře na varhany. Stal se tak zatím učitelem na veřejných školách obecných s českým vyučovacím jazykem. Vysvědčení dospělosti (č. 53, 1908/9) získal jako absolvent měšťanské školy v Tovačově v letech 1901–1904, jednorocního učebního kurzu při měšťanské škole v Přerově v roce 1904–1905 a 1.–4. ročníku na zmíněném ústavu po zkoušce z náboženství, pedagogiky, speciální metodiky a praktických výstupech s prospěchem uspokojivým.
- 9 Pedagogická činnost mladého učitele šla nad rámec jeho povinností; 5. 11. 1910 bylo okresním hejtmanem v Uherském Brodě J. Pospíšilovi vydáno povolení k zřízení nedělních vzdělávacích přednášek „...aby bylo zabráněno karbanění a pití mládeže v Sv. Sidonii“.

- 10 Ženou J. Pospíšila byla Marie, rozená Kolrusová, nar. 3. 8. 1896 v Bylnici, dcera Aloise Kolruse, skladníka a Marie roz. Strýčkové.
- 11 Karel Kálal (1860 Rakov na Milevsku – 1930 Praha) učil zprvu na řadě škol (Počátky, Stará Bělá, Frenštát pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí), od roku 1906 na obchodní škole v Písku. Byl přítelem T. G. Masaryka. Po roce 1918 působil na Slovensku jako ministerský tajemník pro výchovu v Bratislavě, později byl ředitelem Obchodní akademie v Banské Bystrici. Známa jsou jeho díla komentující situaci na Slovensku pod útlakem Maďarů. Mezi jiným v roce 1890 vydal v Ružomberoku česko-slovenský a slovensko-český slovník, v roce 1920 vydal v Lysé nad Labem *Dějiny Slovenska*.
- 12 Emil Pacovský (1879 Kutná Hora – 1948 Praha), malíř, grafik, spisovatel, organizátor a propagátor výtvarného života zejména na Slovensku. Studoval v Praze na AVU (prof. Ženíšek, prof. Myslbek) a tři roky v Mnichově. Pobýval na Slovensku, v Detvě a v Čičmanech, kde často maloval. V Žilině roku 1903 založil první slovenský výtvarný Spolek: Grupa uhersko-slovenských maliarov. Roku 1922 vydal ročník slovenského periodika mladého slovenského literárního, hudebního a výtvarného umění *Svojest*. V roce 1912 založil uměleckou revui *Veraikon* a jeho grafickou edici. Psal mj. o Petru Brandlovi, o české ilustrační tvorbě o českém rytelectví atd. V rámci Masarykova lidovýchovného ústavu přednášel o dějinách umění.
- 13 Emil Pacovský: Ručně kolorované exlibris Maruše Pospíšilové, 1919, dřevořez na hedvábném papíru, 950 x 780 mm, signováno a datováno vpravo dole; Emil Pacovský: Ručně kolorované exlibris Dušky Pospíšilové, 1918, dřevořez, 120 x 850 mm, signováno a datováno vpravo dole.
- 14 12. 6. 1923 byl z referátu MŠNO v Bratislavě vydán příkaz (č. 15174. IA ai 1923 podepsaný min. Fr. Maškem) k jmenování Jos. Pospíšila definitivním učitelem Státní lidové školy v Trenčianske Teplé s platností od 1. 1. 1923 a J. Pospíšil byl zařazen do 3. platového stupně 9. hodnostní třídy (do 1. 4. 1924, kdy může platově postoupit), s příslušnými příplatky a služebními požitky blíže ve spisu specifikovanými.
- 15 Joža Pospíšil, *Selské umění ve škole obecné*, Výstavní výbor národopisné výstavy, Uherský Brod 1919; *Naša čitanka – čítanie mládeže trenčianskej župy*, svázok I., (uspořádal Josef Pospíšil), Veraikon, Praha 1919 (Na titulním listu reprodukce dřevořetu E. Pacovského s motivem z exlibris Dušky Pospíšilové, text doplněn reprodukcemi dřevořetů F. Duši a K. Vika); sv. II. zima a jar 1919–1920 (s reprodukcí dřevořet F. Duši); *Vršatecké Podhradie*, 12 originálních dřevořetů J. Kubíčka (text Josefa Pospíšila), Nový Jičín 1921; *Žatva v Čičmanoch*, soubor šesti dřevořetů Jos. Kubíčka (text Josefa Pospíšila) číslované výtisky, Nový Jičín 1921; *Drotárský kraj*, soubor osmi dřevořetů Jos. Kubíčka, (úvod Josefa Pospíšila), Nový Jičín 1922; *Kukučín deťom* (uspořádal Josef Pospíšil), Učitelské knihkupectvo a nakladatelstvo (dále UKN), Žilina 1922; Dr. Albert Pražák, *Hurbanovia vo väzeniach* (pořádal J. Pospíšil a F. Duša), knižnica „Holubica“ sv. 4, Kruh priateľ Slovenska, Žilina 1923; *Kálal deťom* sborník z káralovej spisby pre slovenskú mládež (uspořádal J. Pospíšil), UKN, Žilina 1923; Joža Pospíšil, František Volf, *Obrazy zo života nášho prezidenta Osvoboditeľa*, UKN, Žilina 1926; *Slovenské rozprávky a povesti Boženy Nemcovej*, (upravili J. Pospíšil, F. Volf), UKN, Žilina 1924; F. Volf, J. Pospíšil, *Zo starej mošovskej školy*, O. Trávníček, Žilina 1925; F. Volf, J. Pospíšil, *Holuby mládeži*, UKN, Žilina 1925; *Elena Maróthy-Šoltézová mládeži* (upravili a úvodem opatřili F. Volf a J. Pospíšil), UKN, Žilina 1925; *Kukučín mládeži* (upravili a úvodem opatřili: F. Volf a J. Pospíšil), UKN, Žilina 1925.
- 16 Josef Pospíšil byl s Ferdišem Dušou v kontaktu již před rokem 1923, kdy spolu s Dušou uspořádal publikaci A. Pražáka *Hurbanovia vo väzeniach* (vyd. Kruh priateľ Slovenska). V roce 1932 napsal J. Pospíšil úvod k bibliofilii O maliarovi F. Dušovi. Ukázka z diela „*Dolu Váhom*“, vydané v nákladu 150 výtisků k 2. valnému shromáždění Spolku bibliofilů na Slovensku. O rok později některé z obrazů F. Duši z Pospíšilovy sbírky zakoupila Galerie výtvarného umění v Ostravě. Sběrka obsahovala i větší množství Dušových kreseb a grafik. Josef Kubíček patřil k blízkým přátelům Pospíšilovy rodiny, ve které se dochovalo několik menších Kubíčkových soch, rozměrnější dřevořezba a větší počet grafických listů i kreseb. V kontaktu byli od počátku dvacátých let, kdy Josef Pospíšil v roce 1921 doprovdil textem soubor šesti originálních dřevořetů Josefa Kubíčka *Žatva v Čičmanech*, a soubor dvanácti dřevořetů *Vršatecké Podhradie*. O rok později napsal úvod k souboru Kubíčkových dřevořetů *Drotárský kraj*. Grafické mapy vyšly tiskem Scotta-Viatori v Novém Jičíně. V roce 1930 vydal J. Pospíšil a F. Volf v Bratislavě jako soukromý tisk publikaci *Čičmanská pohádka* povodné

- drevoryty Jožky Kubíčka určenou pro účastníky 1. schůzky Spolku bibliofilů na Slovensku (ve výtisku č. 58 Věnované umělcem J. Pospíšilovi je všech šest drevorytů kolorovaných).
- 17 Alois Jirásek o svojom detstve (upravili F. Volf a J. Pospíšil), UKN, Žilina 1925; V o l f, F., P o s p í š i l, J.: *Kmeť mládeži*. UKN, Žilina 1926; V o l f, F., P o s p í š i l, J.: *Z potuliek Slovenskom pred 40 rokami*. Žilina 1926; P o s p í š i l, J.: Slohové práce našich dětí. In: *Sloh na škole národnej*. Kruh slovenských učiteľov (ďále KSU), Trenčianska Teplá 1926; P o s p í š i l, J., V o l f, F.: *Za slovenským maliarom (Peter Bohúň)*. Nákladem autorů a péči KSU, Trenčianska Teplá, 1927; P o s p í š i l, J., V o l f, F.: *Stredné Považie – vlastiveda pre 4.–8. školský rok*. UKN, Žilina 1927; K a l i n č i a k, J.: *Z dávných dob* (upravil J. Pospíšil). UKN, Žilina 1929; Sokolik roč. I. (Pospíšil, Loubal), 1927; rovněž roč. II., 1928; roč. III. (Pospíšil), 1929; roč. IV. (Pospíšil, Sýkora), 1930; roč. V. rovněž, 1931; roč. VI. rovněž, 1932.
 - 18 Na základě zkušebních výsledků vydala zkušební komise pro lidové a občanské (měšťanské) školy v Banské Bystrici dne 28. 4. 1928 potvrzení o způsobilosti „...k samostatnému úřadu učitel'skému na školách občanských (meštianských) s vyučovacím jazykom slovenským (a českým) pre jazyk vyučovací, zemepis a dejepis.“
 - 19 Dušana Pospíšilová (nar. 11. 5. 1916), Jiří Pospíšil (nar. 19. 7. 1921).
 - 20 Fraňo Král (1903 Barton, Ohio, USA – 1955 Bratislava) se z USA vrátil jako dvouletý s matkou. Žil ve velice špatných sociálních poměrech. Vystudoval učitel'ský ústav ve Spišské Nové Vsi, v Bratislavě působil od roku 1930. Je známý jako slovenský básník a spisovatel (prózu psal i pro děti a mládež). Již v roce 1931 vydal sbírku básní Balt (vybavenou čtyřmi barevnými linoryty od M. Galandy) a autobiografický román Jano. V éře komunistické totality vystupoval neblaze jako politik.
 - 21 Mikuláš Galanda (1895 Štubnianské /Turčianské/ Teplice – 1938 Bratislava), moderní malíř a grafik, v roce 1914 složil maturitní zkoušku na gymnáziu v Lučenci, pak studoval na akademii v Pešti, studium přerušil pobytem v Turci a Štubnianských Teplicích, v Praze studoval zprvu na Uměleckoprůmyslové škole, od roku 1923 na akademii u Brömseho a Thieleho. V roce 1929 nastoupil v Bratislavě jako výpomocný učitel na I. dívčí měšťanské škole v Edlove ulici, od dubna 1930 učil na II. chlapecké měšťance. V roce 1931 získal dekret k výuce na učňovských školách. Od roku 1933 vyučoval na Škole umeleckých remesiel v Bratislavě, kde dříve byl výpomocným učitelem na odpoledních a večerních kurzech. V roce 1936 obeslal světovou grafickou výstavu konanou v Benátkách.
 - 22 Jednalo se o výstavu Dielo Mikuláša Galandu v roce 1963, na níž bylo zapůjčeno od M. Galandy 17 prací, např. Žena s krčahom (asi 1936, olej, plátno, 300 x 250 mm, sign. vpravo dole), Cestička v parku (akvarelová kresba perem tuší, 97 x 147 mm, sign. vpravo dole tuší: Galanda vytvořená umělcem 6. 8. 1935 v Štubnianských Teplicích a odeslaná jako pozdrav Pospíšilové rodině do Bratislavy), dále několik kreseb a grafických listů. Také na Fullovu výstavu zapůjčil J. Pospíšil některá svá díla.
 - 23 K výstavě dal majitel k dispozici oleje: Emil Pacovský: Dievča z Dačolomu, 1904, olej, 450 x 350 mm, signováno značkou s literou „P“ a datováno v levém horním rohu. Miloš Boria: Trenčianská Teplá též Krajina s kostelíkem, olej na plátně, 420 x 580 mm, nesignováno, dále akvarely téhož autora: Oravský hrad, 1923, akvarel, 410 x 230 mm, pohlednice ze 4. 10. t. r. J. Pospíšilovi do Trenčianske Teplé a akvarel Krajina v okolí Vršatca, 188 x 203 mm, signováno vlevo dole tužkou: Boria, a rovněž dílo: Ferdiš Duša: Oravská krajina. Z prací Jana Trampoty zapůjčil Josef Pospíšil kresbu tužkou Čičmany, provedenou rudkou a větší kresbu barevnými křídami: Komárno.
 - 24 K založení Spolku bibliofilů na Slovensku B. B. Buchlovan ve svých vzpomínkách napsal: „Na popud členů Československého díla sešli se 17. května 1930 v Živnostenském domě v Bratislavě milovníci a přátelé krásné knihy, aby založili spolek. Účast na ustanovující schůzi i bez agitace byla velmi pěkná a dá se očekávat, že zájem vytrvá a přinese krásné výsledky. Schůzi zahájil Josef Hofmann, který stručně promluvil o poslání spolku. Po přednášce Bedřicha Beneše Buchlovana referoval Josef Pospíšil o připravovaných pracích a přečetl stanovy, které shromáždění schválilo.“ R y c h l í k o v á, M.: Pocta Josefu Pospíšilovi a česko-slovenské vztahy. ZVUK Zlínského kraje: časopis pro kulturu a společenské dění, 2009, jaro/léto, s. 18 a další.
 - 25 H u r b a n, J. M.: *Básně a písně Československé* (připravili a doslovem opatřili J. Pospíšil a F. Volf). Vydal K. Jaroň Spolku českých bibliofilů 1930.

- 26 *Zo života* (do tisku připravil a doslovem opatřil J. Pospíšil), Spolok bibliofilov na Slovensku 1932.
- 27 *K r á l, J.: Štyri balady* (připravil J. Pospíšil, typograficky upravil Rud. Kubíček). Tisk se čtyřmi litografiemi Františka Kalába byl vydán k VII. sjezdu Skupiny moravských knihomilů v roce 1935.
- 28 Miloslav Novotný a Jaroslav Zatloukal, Mikuláš Galanda, soukromý tisk, 220 číslovaných výtisků vydali účastníci schůzky ze Slovenska s Kruhem přátel z Moravy a Čech k IX. Schůzce Moravských knihomilů ve Valašském Meziříčí, Praha 1937.
- 29 Osm ilustrací cyklu *Básne v kresbách*, 1930, kresby perem tuší, nažloutlý papír, 236 x 152 mm, sign. vpravo dole, SNG K 2452, K 2458, K 2460, K 2462–K 2466; Studie k cyklu *Žena v Košeli*, 1930–1931, kresba tužkou, 148 x 100 mm, signováno vpravo dole Galanda byla vystavena v roce 1963 na výstavě SNG pod č. kat. 255 jako soukromý majetek (vydáno v *Krásné knize* v Bratislavě 1931).
- 30 *P o s p í š i l, J., Z a t l o u k a l, J.: Mikuláš Galanda: monografia o slovenskom modernom maliarovi*. Československá grafická unie (dále ČGU), Praha–Prešov 1934. *P o s p í š i l, J.: Mikuláš Galanda slovenský malíř 1895–1938. Úryvek z konfesí malířových*. Uherské Hradiště 1941, (soukromý tisk vyšel jako otisk z 1. čísla *Archa* z roku 1941).
- 31 *Máj* K. H. Máchy (připravili J. Pospíšil a K. Pavelka, čtyřmi mědirytinami doprovodil M. Galanda). Uherské Hradiště 1936.
- 32 *M á c h a, K. H.: Máj*. Vlastním nákladem vydal J. Pospíšil, 1936.
- 33 *P o s p í š i l, J.: Mikuláš Galanda v službách krásnej knihy a exlibris*. *Bibliofil, časopis pro pěknou knihu a její úpravu* 15, Uherské Hradiště 1938, s. 109–111.
- 34 *P o s p í š i l, J.: Niekoľko slov o exlibrisu a exlibristov na Slovensku*. *Bibliofil, časopis pro pěknou knihu a její úpravu* 7, Brno–Uherské Hradiště 1930 s. 170–171; *P o s p í š i l, J.: Slovenské exlibris*. *Bibliofil, časopis pro pěknou knihu a její úpravu* 16, Uherské Hradiště 1939, s. 108–110; *P o s p í š i l, J.: Snahy o krásne upravenú knihu na Slovensku*. *Bibliofil, časopis pro pěknou knihu a její úpravu* 10, Uherské Hradiště 1933, s. 42–43, 80–85. Dalších výtvarných problémů se týkají statě: *P o s p í š i l, J.: Dolu Váhom a Ferdiš Duša*. Tamtéž, roč. 11, Uherské Hradiště 1934, s. 43–45. *M a l e š, M.: Slovinský malíř a grafik*. Tamtéž, roč. 17, Uherské Hradiště 1940, s. 26–28.
- 35 *P o s p í š i l, J., B á l e n t, B.: Exlibris na Slovensku*. Matica slovenská, Turčianský Martin 1947.
- 36 *K e j ř, Ž e n í š e k, P o s p í š i l, Zemepis pre 6. až 8. postupný ročník ľudových škol*. ČGU, 1937; *P o s p í š i l, Ž e n í š e k, Dejepisná čítanka pre meštianské školy*, ČGU, Praha–Prešov 1937; *P o s p í š i l, J.: Ludovit Ryzner v listoch Michalu Kuščovi*. Knižnica „Našej školy“, sväzok XXIII., Bratislava 1936; *P l e v a, J. V.: Malý Bobeš, I. Díl*, (slovenské vydání připravili J. Pospíšil a R. Ženíšek), ČGU, Praha 1939.
- 37 *V o l f, F., P o s p í š i l, J.: Tatičkova cesta k víťazstvu. K 80. narodeninám T. G. Masaryka*. UKN, Žilina 1930; *V o l f, F., P o s p í š i l, J.: Slovenské obrázky*. UKN O. Trávníček, Žilina 1931.
- 38 *K u k u č i n, M.: Poza školu*. Knižnica Roje č. 28–29 (úvod napsal J. Pospíšil), ČGU 1938.
- 39 *P o s p í š i l, J.: Štefan Straka*. Praha–Prešov 1937.
- 40 Ferdinand Písecký (25. 11. 1879 Praha – 25. 10. 1934 Bratislava). Od roku 1919 působil Písecký v Modré, kde byl ředitelem učitelského ústavu a organizátor politického i společenského života obce. Po roce 1926 působil na Slovensku jako krajský školní inspektor. S Josefem Pospíšilem přicházel do styku i jako spoluautor slovenských čítanek.
- 41 Citace z dopisu syna Josefa Pospíšila Jiřího z 12. 5. 1969 odeslaného neznámému příjemci. K dříve uvedeným příkladům kulturní agilnosti Josefa Pospíšila lze připojit, vedle uvedených titulů (např. v pozn. č. 35), například jeho podíl na článcích ve *Vlastivědném sborníku okresu Uhersko-Hradištského*. Ročník I. 1947 a ročník II. 1949. (Vlastivědná sekce okresní osvětové rady, okresní pedagogický sbor a Slováké muzeum, Uherské Hradiště 1947–1949.). Z pera uherskohradištského sběratele vyšla i první monografie Josefa Kubíčka: *P o s p í š i l, J.: Sochař Joža Kubíček poznámky k jeho dílu*. Olomouc 1947. Společně se svými kolegy připravil publikaci: *K o l l á r, J.: Zpěvánky* (vybrali, k vydání připravili a poznámkami opatřili B. Beneš Buchlovan, J. Pospíšil a H. Štěrbá), Praha 1952 a další.
- 42 *L o u b a l, L. L.: Exlibristovy vzpomínky*, (upravil Jiří Vinkler). Moravská Třebová 2007.
- 43 Pospíšil, Zatloukal (cit. v pozn. č. 30).
- 44 M. Galanda, *Plachetnica na mori*, 1932–1933, olej, karton, 265 x 355 mm.

- 45 Pastier s kravami, 1936, akvarelovaná kresba tuší a tužkou na hlazeném polokartonu, 220 x 314 mm. V roce 1963 na výstavě SNG v Bratislavě pod č. 380. Cestička v parku, 1935, kresba tuší s akvarelem na polokartonu 97 x 147 mm, signováno vpravo dole tuší Galanda. Na výstavě SNG v Bratislavě v roce 1963 pod č. 367. Krajina s červeným slnkem, 1935, akvarelová kresba štětcem a tuší na polokartonu (se znakem ozubeného kola a literami ABO LR), 92 x 139 mm, signováno vpravo dole: G. Na výstavě SNG v Bratislavě v roce 1963 pod č. 360. (Dle dopisu SNG čj. 554/64 – Kozm. z 13. 5. 1964 vracela SNG panu Jiřímu Pospíšilovi, synovi Josefa Pospíšila, z výstavy 17 děl M. Galandy.)
- 46 M. Galanda, Chlapec a prodavač, kolorovaná kresba tuší na ručním papíře, 220 x 160 mm, nesignováno.
- 47 L. Fulla, Gazda zo Ždiaru, 1937–1938, akvarelem kolorovaná malba tuší, nahnědlý papír, 265 x 177 mm, signováno tužkou vpravo dole: Fulla. Drak, 1929–1930, akvarelem kolorovaná kresba tuší, papír, signováno vpravo dole: Fulla.
- 48 Bedřich Hoffstädter, Trenčinský hrad, druhá polovina třicátých let 20. století, olej na lepence 260 x 420 mm, signováno vpravo dole. F. Salvendyová, Povož na východoslovenském venkově, akvarel, papír, bližší údaje nezjištěny.
- 49 Uvedeno v pozn. č. 13 a 23.
- 50 V. Vaculka, Dívka v kroji, 1937, olej, plátno, 900 x 600 mm, signováno vpravo dole štětcem: Vac 37. Týž: Ejhle člověk, 1942, kresba štětcem tuší, papír, 237 x 159 mm, signováno vpravo dole: Vac 42. Dívka s dlouhými vlasy, 1942, kresba tuší štětcem, 240 x 160 mm, signováno vpravo dole: Vac 42. Ulice v Uherském Hradišti, asi 1937, olej, plátno, 500 x 620 mm; Týž, Krajina s kostelíkem, akvarel, bližší údaje neznámé.
- 51 I. Vaculková, Zátíší s bramboříkem a jablky, nedatováno, olej, plátno, 450 x 540 mm, signováno vlevo dole: Vaculková. Táž: Stará stavení, olej, plátno, 320 x 450 mm, nesignováno.
- 52 A. Procházka, Dívka s košem ovoce, olej (s temperou?), plátno, 1923, 700 x 500 mm, signováno vpravo dole: A. Procházka 23. Týž: Poutník s holí, 1296, kresba tuší s bělobou a pastelem, 420 x 260 mm, signováno vpravo dole: Procházka 26.
- 53 J. Trampota, Uherské Hradiště, nedatováno, olej, plátno, 550 x 570 mm, signováno vpravo dole: Trampota; týž: Ležící pes, olej na plátně, 760 x 1000 mm; týž: Žena sedící v křesle, 1918, kresba pastelem, papír, 225 x 200 mm, signováno vlevo dole tužkou: Jan Trampota 1. 6. 18.
- 54 M. Boria, Oravský hrad, 1923, akvarelová studie na pohlednici, 900 x 1350 mm, signováno v textu na rubu. Týž: Krajina s řekou a kostelem, asi 1923, akvarel, papír, 180 x 203 mm, signováno vpravo dole: M. Týž: Krajina s kostelíkem, asi 1923, olej, plátno, 420 x 580 mm, nesignováno.
- 55 J. Zrzavý, Žlutý Kristus, 1918, olej na překližce, 285 x 265 mm, signováno vpravo dole: Jan Zrzavý 1918.
- 56 J. Zrzavý, Autoportrét malíře, nedatováno, kresba tuší perem na průsvitném papíru s pastelovými črty na rubové straně, 290 x 190 mm, nesignováno.
- 57 Max Švabinský, Portrét Františka Drtiny, asi první desetiletí 20. století, kresba perem tuší, tuhý papír, 350 x 276 mm, (papír 385 x 300 mm), nesignováno.
- 58 Biografické údaje uvedeny v pozn. č. 28. (Nestránkováno, 20 stran formátu 200 x 185 mm s přebalem se záložkami, tištěno na ručním papíru Holland pražskou tiskárnou Orbis písmem Garmond bodoni s šesti reprodukcemi, z nichž výtisk č. 173 má tři ručně kolorované reprodukcce).
- 59 Pedro Florés, Harlekýn a Kolombína, asi 1946, kresba tužkou, papír s vodoznakem Slovenská banka, 260 x 185 mm, signováno vpravo dole tužkou: Florés; A. Manuel, Hlava, kresba tužkou, formát cca A2, bližší údaje nezjištěny.
- 60 Příkladem může být Prostějov, kde občané již v roce 1934 zhlédli expozici Galandových prací ve výkladní skříni knihkupectví a nakladatelství J. F. Bučka a větší umělcovu výstavu v únoru 1937 v síních zemědělské školy. Město zakoupilo z výstavy jednu z nejkrásnějších Galandových Madon. Autor, který se vernisáže zúčastnil i se svojí ženou, přonesl zde několik slov.
- 61 Po smrti J. Pospíšila a jeho ženy se po vzájemné dohodě o sbírkové fondy podělili jeho děti, Jiří a Dušana. O části v majetku dcery nemáme příliš informací. Jen z ústního podání se dovídáme, že v třetí generaci, v důsledku manželských neshod, došlo k zcizení několika významnějších prací, jako byl Žlutý Kristus Jana Zrzavého, nebo Galandův obraz Plachetnica na mori. Ve značné míře

ucelená zůstala synova část kolekce, kterou dnes vlastní vnuci Josefa Pospíšila. Pokud je známo, několik maleb Ferdise Duši zakoupila Oblastní galerie v Ostravě a menší soubor grafik přešel do sbírek slovenských galerií. Jistý počet kreseb, grafik a exlibris získali i privátní sběratelé.

Literatura:

L o u b a l, L. L.: *Exlibristovy vzpomínky*. Moravská Třebová 2007.

R y c h l í k o v á, M.: Pocta Josefu Pospíšilovi a česko-slovenské vztahy. *ZVUK Zlínského kraje: časopis pro kulturu a společenské dění*, 2009, jaro-léto, s. 18–21.

Doc. PhDr. Josef M a l i v a (n. 1931), emeritní docent dějin umění na Univerzitě Palackého v Olomouci a soudní znalec v oboru výtvarného umění. Zabývá se problematikou renesanční skulptury a uměním 20. století, zejména tvorbou českých a německých autorů na Moravě.

Josef Pospíšil – an unselfish disseminator of culture and education – and the outline of his art collection

A b s t r a c t

Josef Pospíšil was an extraordinarily agile Czech teacher, organizer and publisher whose literature work was devoted to versatile education and enlightenment of young people, namely in Slovakia where he was teaching at basic schools. He spent the longest time in Trenčianská Teplá and in Bratislava where he stayed until 1938 when most of the Czech intelligentsia was expelled from the country.

In Slovakia Josef Pospíšil made friends with the representatives of the modern Slovak painting, especially with Mikuláš Galanda and Ludovít Filla and he started to build his art collection. It included the works by Martin Benka, Cyprian Majerník, Bedřich Hoffstädter, Ester Šimerová and others. Later, when he was teaching in Uherské Hradiště in Moravia, Pospíšil was also meeting Czech modern painters and gradually he was getting paintings, pieces of graphic art and sculptures by prominent Czech artists. Among others there were Josef Čapek, Václav Špála, Jan Trampota, Antonín Procházka, Willi Nowak, Jan Zrzavý and the sculptor Josef Kubíček. There were also works by regional artists, for example by Mr and Mrs Vaculka or by Miloš Boria and also several works by Spaniards of Paris School who exhibited in our country after the WW II. Josef Pospíšil was also the lover of beautiful books, he was an active bibliophile and collector of little pieces of graphic art with numerous examples in his collection.

The main purpose of this article is to publish some less known pieces of art which were unpublished so far in the monographs and listing literature and to extend the knowledge about the Czech and Slovak art. Simultaneously, it is also a little contribution to the effort of recording the collecting activities in Czech Republic as well as in Slovakia.

Josef Pospíšil – aktiver Bildungs- und Kulturträger – Abriss seiner Kunstsammlung

Z u s a m m e n f a s s u n g

Josef Pospíšil war ein außerordentlich aktiver tschechischer Lehrer, Organisator und Publizist, der sich im Rahmen seiner literarischen Tätigkeit mit der allgemeinen Bildung und der Aufklärung für Jugendliche beschäftigte. Diese Tätigkeit übte er besonders in der Slowakei aus, wo er an niederen Schulen unterrichtete. Am längsten war er in Trenčianska Teplá und in Bratislava tätig, wo er bis 1938 blieb. Nach diesem Zeitpunkt wurde die tschechische Intelligenz aus dem Lande ausgewiesen.

In der Slowakei knüpfte Josef Pospíšil Freundschaft mit den Vertretern der modernen slowakischen Malkunst, insbesondere mit Mikuláš Galanda, Ludovít Fulla, und begann seine Kunstsammlung auszubauen. In seiner Sammlung waren unter anderen Martin Benka, Cyprian Majerník, Bedřich Hoffstädter, Ester Šimerová und weitere Künstler vertreten. Später, als er im pädagogischen Bereich in Mähren (konkret in Uherské Hradiště) tätig war, stand er in Kontakt mit modernen tschechischen Künstlern und für seine Sammlung gewann er Schritt für Schritt malerische, grafische sowie

bildhauerische Werke der führenden tschechischen Künstler. Dazu zählten Bilder von Josef Čapek, Václav Špála, Jan Trampota, Antonín Procházka, Willi Nowak, Jan Zrzavý und Skulpturen von Josef Kubíček. In der genannten Sammlung fehlten auch nicht die Werke von regionalen Künstlern, so zum Beispiel vom Ehepaar Vaculka oder von Miloš Boria, sowie sporadische spanische Werke der so genannten Pariser Schule, die bei uns kurz nach dem zweiten Weltkrieg ausgestellt worden waren. Josef Pospíšil war auch Liebhaber von schönen Büchern, aktiver Bibliophil, Sammler von Kleingrafik und seine Sammlung enthielt mehrere wertvolle Akquisitionen auch aus diesem Bereich.

Der Artikel setzt sich zum Ziel, einige bislang unbekannte Werke zu veröffentlichen, die in der bisherigen monografischen und Verzeichnisliteratur noch nicht publiziert worden sind, und somit sollten die Kenntnisse über die tschechische und slowakische Kunst erweitert werden. Zugleich handelt es sich um einen kleinen Beitrag zur Erfassung der Sammlertätigkeit in Tschechien und in der Slowakei.

